O93, f. 11rb; V630, f. 31rb; N442, f. 31ra; I83, f. 64ra; VD38, f. 57va; SG670, p. 105b; P9629, f. 6v; Bcan4, f. 57r; E97, f. 33ra; P102; BII13, f. 53va; S105, f. 41'v

[a]INCIPIT[b] EPISTOLA II SIXTI[c] PAPAE UNIVERSIS[d] ECCLESIIS DIRECTA.

Bcan4: IIII

P102; BII13: IIII Quod in sancta apostolica sede definitum sit ut sacra vasa non ab aliis hominibus contractentur quam a sacratis dominoque dicatis

[H. 4] Sixtus[e] universalis apostolicae ecclesiae episcopus[f] omnibus[g] episcopis salutem[h] in domino.

I83: De sacris vasis

Cognoscat[i] vestra[j] sapientia, carissimi[k] fratres, quia[l] in

---

4 a *In P9629 sind einige Passagen des Briefes wegen Beschädigung der Handschrift nicht lesbar; diese sind im Text durch [...] gekennzeichnet* | b *Überschrift*] EPISTOLA SYXTI PAPAE DE REVERENTIA VASORUM SACRI (SACRA *korr. aus* SACRI *SG670*) MINISTERII ET, SI QUIS EPISCOPUS ACCUSATUS FUERIT, ut (ut *korr. aus* AD *SG670*) SEDEM APOSTOLICAM APPELLET *SG670;* SECUNDA EPISTOLA SIXTI PAPĘ *P102; Überschrift am Rande* cuius supra de appellanda licenter sede apostolica et eadem pulsatur quasi ad caput habeat suffugium *S105* | c SIXISTI *I83;* xisti *BII13* | d UNIVERSIS ECCLESIIS DIRECTA *fehlt Bcan4* **10** e ixtus *BII13* | f episcopus *korr. aus* episcopis *V630* **11** g omnibus episcopis *korr. aus* omnibus *BII13* | h salutem in domino] in domino salutem *V630; Bcan4; E97* **13** i *am Rande* Nota *V630; am Rande drei Punkte N442* | j vestra sapientia] sapientia vestra *SG670; S105* | k carissimi fratres] fratres karissimi *E97* | l quia *korr. aus* quasi *N442*

---

2. Brief Sixtus' I.,13–25 Cognoscat…viris] sec. vit. Xysti c. 2. in libr. pontif.

---

2. Brief Sixtus' I.,13–32 Cognoscat…ruat] **Ps.-Remedius c. 27** (*Rubrik*: Quod sacra vasa non ab aliis quam a Domino sacratis hominibus debeant contrectari. Ex epistola Syxti successoris Alexandri papae scripta omnibus episcopis; 13 vestra sapientia] sapientia vestra); **Polycarpus III,9,13** (*Rubrik*: Xixtus; 13 vestra sapientia] sapientia vestra; 13 carissimi fratres] fratres carissimi; 14 sancta] sacra). **13–33** Cognoscat…dei] **Burchard III,214**; **Ivo, Decr. III,264** (*Rubrik*: Ut sacra vasa non ab aliis quam a sacris viris tractari debeant. Ex decreto Sixti pape; 13 carissimi fratres] fratres charissimi; 14 sancta] sacra; 24 aut] ut non; 24 famulantibus] servientibus; 29 impio] impiis; 30 fratres *fehlt*; 30 vestris in ecclesiis] in ecclesiis vestris; 31 pretioso] pretiosissimo). **13–29** in…impio] **Gratian D. I de cons c. 41** (*Rubrik*: Sacra uasa non nisi a sacratis contrectentur hominibus. Item Sixtus; 14: hac *fehlt*; 14f. a ... sacerdotibus *fehlt*; 19-25 Indignum ... viris *fehlt*; 27 qui etiam] etiam qui; 28 mala ... aut *fehlt*).

hac sancta <BII13, f. 53vb> apostolica sede a nobis et reliquis episcopis ceterisque domini sacerdotibus statutum est, ut sacra[m] vasa non ab aliis quam a sacratis dominoque dicatis contrectentur[n] hominibus[o].

P9629: Ut vasa sacra nonnisi a sacratis constringantur

Indignum enim valde[p] est, ut sacra domini vasa, quae<VD38, f. 57vb>cumque sint[q], humanis usibus serviant,

VD38: Quod vasa domini tractari non debeant nisi ab ecclesiasticis viris

aut ab aliis quam a domino famulantibus eique dicatis tractentur viris, ne pro talibus praesumptionibus <S105, f. 42r> iratus dominus[r] <SG670, p. 106a> plagam[s] imponat[t] populo suo, et hi, qui etiam non peccaverunt, mala patiantur aut <O93, f. 11va> pereant, quia perit iustus saepissime pro impio. Attendite, fratres, ne talia vestris in ecclesiis permittatis deinceps fieri, ne grex pretioso sanguine[u] Christi redemptus in praecipitium[v], quod absit, ruat. Propter quod assumite armatura[w] dei, <P9629, f. 7r> [ut possitis resistere his, qui contradicunt veritati, et indui<I83, f. 64rb>te vos lorica[x] iustitiae[y], calciati[z] pedes in praeparatione[a] evange]lii pacis[b].

P9629: apellandum ad apostolicam sedem

---

16 m sacra *korr. aus* sacra et *Bcan4* **17** n contrectentur *korr. aus* contrectur *Bcan4* | o ominibus *korr. aus* omnibus *P102* **19** p valde est] est valde *P102* **20** q sunt *SG670; Bcan4; S105* **26** r dominus *korr. aus* domino *VD38* **27** s plagam *korr. aus* plagat *P9629* | t inponet *Bcan4* **31** u sanguinem *P9629* **32** v *am Rande* foveam perditionis *VD38* **33** w armaturam *V630; P9629; I83; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13; S105* **35** x loricam *SG670; BII13; S105* | y iustitiae] iustitię et *P102* | z calciate *Bcan4* **36** a praeparationem *VD38;* prępatione *SG670* | b pacis *korr. aus* pacis Item de eadem re sixtus in secunda epistola ita ait *VD38;* pacis] pacis *P102*

---

29 quia…impio] Ben. II. 370. (I Petr. III. 18). Cf. Anacl. 19, Greg. M. ad Fel. **30–32** Attendite…ruat] Martin. I. pp. ep. encycl. (Mansi 10, 1178). Cf. Lib. 2. **33–36** Propter…pacis] Martin. I. pp. ep. encycl. (Mansi 10, 1182). Cf.Lib. 2.

14–27 a…suo] **Coll. trip. A 5,1** (*Rubrik*: Omnibus in Christo dilectis fratribus. Non debere tractari uasa sacra nisi a sacratis. Syxtus a Petro papa .vi. in primo suorum decretalium); **Ivo, Decr. II,70** (*Rubrik*: Omnibus in Christo dilectis fratribus Sixtus a Petro papa VI in primo suorum decretalium).

I83; Bcan4: De appellationibus

Bcan4: V

P102; BII13: V Ut si quis episcopus pulsatus fuerit in aliqua adversitate licenter appellet apostolicam sedem et si necesse[c] non fuerit ei ad eam[d] venire neque appellare vocatus tamen venire non rennuat

P102: Item[e] de eadem re sixtus in secunda epistola ita ait

[H. 5] Si[f] q[uis vero vestrum pulsatus fuerit in aliqua adversitate, licenter hanc sanctam et apostolicam appellet[g] sedem et ad eam] quasi ad capu[t suffugium[h] habeat, ne innocens damnetur, aut ecclesia sua detrimentum patiatur. Si autem necesse[i] ei venire[j]] eamque appellare[k] minime[l] fuerit[m], et[n] [o] [p] voc[atus tamen ab hac[q] sancta sede fuerit, non renuat venire[r], sed confestim[s], u]t ei nuntiatum fuerit, venire[t] festinet,

---

41 c necesse non] non opus *korr. aus* non *P102* **42** d eum *BII13* **44** e *In VD38 ist diese Rubrik ebenfalls vorhanden gewesen, wurde aber radiert* **45** f *am Rande* Nota *V630; am Rande drei Punkte N442* **47** g appellet *korr. aus* appellat *V630* h *am Rande* confugium *VD38* **49** i necesse *fehlt SG670; S105* | j evenerit *V630; E97;* venire *fehlt S105* **50** k appellare minime] minime appellare *E97* | l minime] minime ausus *korr. aus* minime *V630;* minime licitum *SG670; S105* | m voluerit *P9629; E97* | n *am Rande* R *VD38* | o et vocatus] evocatus *SG670* | p et vocatus tamen ab hac sancta sede fuerit *fehlt S105* **51** q hac sancta] huius ecclesię sanctę *VD38; P102* | r venire *fehlt S105* **52** s confestum *S105* | t venire *korr. aus* veniri *S105*

---

47 **47** et…caput] Innoc. I. ep. ad Fel. Nuc. pr. (H. no. 9). Cf. Anacl.34, Evar. 1, Marcelli 2, Iul. 6, Dam. de corep., Anast. I. pp. ep. l.Fel. IV. pp. ep. 1.

45–48 Si…habeat] **Bonizo IV,53** (s. auch 49-61; 85-88; 63-69). **45–49** Si…patiatur] **Coll. trip. A 5.2** (*Rubrik*: De appellatione; 45 vestrum] fratrum); **Gratian C. II, q. 6, c. 4** (*Rubrik*: Item Sixtus Papa omnibus rectoribus ecclesiae scribit, dicens. Quisquis pulsatus fuerit, apostolicam sedem appellet; 45 vero *fehlt*; 47 appellet sedem] sedem appellet). **45–72** Si…cognoverint] **Coll. Ans. ded. I,31**; **Gratian C. VIII, q. 5, c.1** (*Rubrik*: Sixtus Papa ait. A sede sancta apostolica uocatus episcopus ad domum non reuertatur, nisi purgatus et apostolicis litteris instructus; 45-57 Si ... suam] Quilibet fratrum pulsatus, atque ab hac sancta sede vocatus cum se nobis representaverit; 59 purgatus] purgatus sit; 61f. huc ... causam] qualiter suam aliorumque causam hic; 62 eam] illam; 62 aliqua] ulla; 67 sunt constituti] constituti sunt; 71 aliter ... fratres] circa fratres aliter). **45–89** Si…58rbram]‡ **Ivo, Decr. V,3** (*Rubrik*: Omnibus in Christo dilectis fratribus. Sixtus a Petro papa sextus in primo suorum decretalium; venire ... fuerit] evenerit, eamque minime appellare voluerit; purgatus] purgatus sit; agere praesumpserit] presumpserit agere). **45–91** Si…sua]‡ **Sentenzen c. 7** (63-85: Ab – nudatus *fehlt*); **Anselm v. Lucca II,8** (63-85: Ab – nudatus *fehlt*). **49–56** Si…corrigat] **Coll. trip. A 5,3** (*Rubrik*: Quod uocatus Romam uadat; 49f. ei ... fuerit] evenerit eamque appellare minime voluerit). **50–62** vocatus…finierit] **Bonizo IV,53** (s. auch 44-47; 85-88; 63-69).

et cau<SG670, p. 106b>sas, pro quibus <BII13, f. 54ra> voc[atus est, prudenter disponat[u], atque, si necesse[v] aliquid corrigere f]uerit, cum his, quos hic[w] primos inve<VD38, f. 58ra>nerit, corrigat. Ad ecclesiam tamen suam non prius [revertatur[x], quam hinc[y] litteri]s <E97, f. 33rb> apostolicis vel formatis[z] [a] pleniter instructus[b] atque purgatus[c], si fuerit unde, ut[d], postquam[e] domi[f] reversu[s fuerit[g],] cognoscant vicini sui, qualiter <V630, f. 31va> huc[h] suam[i] [j] aliorumque[k] causam[l] finierit, quatenus eam[m] absque aliqua ambiguitate[n] nuntiare[o] et praedicare omnibus possit[p]. Ab hac enim sancta sede a sanctis[q] apostolis tueri, defendi <I83, f. 64va> et liberari episcopi iussi[r] sunt, ut, sicut eorum dispositione ordinante <Bcan4, f. 57v> domino primitus sunt constituti, sic[s] huius sanctae sedis, cuius[t] dispositioni[u] eorum causas et iudicia servaverunt[v], protectione futuris temporibus sint ab omnibus perversitatibus semper liberi. Unde culpantur[w]

---

54 u *am Rande* exponat ordinet *VD38* **55** v necesse] necesse ei *I83; SG670; Bcan4; S105*; necesse *korr. aus* necesse ei *BII13* | w hic primos] primos hic *E97* **57** x revertatus *I83* **58** y hinc *korr. aus* hic *V630; hic E97; BII13* | z *am Rande* canonicis *VD38* | a formatis *korr. aus* formatas *P9629* **59** b instructus] in fructus *P102* | c purgatus] purgatus sit *VD38; E97; P102;* purgatus sit *korr. aus* purgatus *BII13* | d et *V630; P9629; E97* **60** e priusquam *VD38* | f domum *VD38; P102; domum korr. aus domi BII13* | g fuerit *korr. aus* fuerat *BII13* **61** h hic *P9629; VD38; SG670; E97; P102; S105; hic korr. aus huc BII13* | i sua *V630; P102* | j suam aliorumque causam] causam suam *E97* | k aliorumque *fehlt E97;* aliorumque] aliorum qui *P102* **62** l causam finierit] causa discussa fuerit *korr. aus* causa fuerit *V630* | m ea *P102* **63** n *am Rande* dubietate *VD38* | o nuntiaret *Bcan4* | p possit *korr. aus* possit Item de eadem re Syxtus in secunda epistola ita ait *VD38* **64** q sanctia *korr. aus* sanctus *O93* **65** r iussi *korr. aus* iusisi *I83* **67** s sic] sic et *SG670; S105* **68** t si *SG670;* cuius *fehlt S105* | u dispositioni *korr. aus* dispositione *P9629;* dispositionis *SG670;* positionis *S105* **69** v servaverunt *korr. aus* servaverant *P9629;* servaverint *SG670; S105* **70** w culpantur hi] culpantur *korr. aus* culpantur omnes *SG670*

68–69 cuius… servaverunt] sec. Innoc. I. ep. ad Vict. Roth. c. 3. (H. no. 7). Cf. Sixt. II. pp. 2, Iul. 12. **70–72** Unde… cognoverint] cf. Sixt. II. pp. 2, Vict. 6, Iul. 12.

56–72 Ad… cognoverint] **Coll. trip. A 5,4** (*Rubrik*: Quod purgatus cum reuertitur apostolicis litteris se muniat; 59 purgatus] purgatus sit) **64–70** Ab… liberi] **Bonizo IV,53** (s. auch 44-47; 49-61; 85-88).

hi[x], qui[y] aliter <N442, f. 31rb> circa fratres egerint[z], quam huius sedis rectoribus placere cognoverint[a]. <SG670, p. 107a>

P9629; S105: Ne suis privatus iudicetur[b] episcopus

Bcan4: VI

P102; BII13: VI Ut nemo pontificum aliquem suis rebus exspoliatum episcopum aut a sede pulsum excommunicare aut iudicare praesumat

[H. 6] His taliter consideratis atque cum reliquis episcopis decretis[c] [d] tamquam omnium curam gerentes[e] propter sedis propriae apicem[f] [g] decernimus[h],

BII13: de expoliatis episcopis

ut[i] nemo pontificum aliquem suis rebus exspoliatum episcopum aut[j] a[k] sede[l] pulsum excommunicare[m] aut iudicare[n] praesumat, quia non est privilegium, quo[o] [p] ex<BII13, f. 54rb>spoliari[q] [r] possit iam nudatus. Si quis autem[s] aliter agere[t] praesumpserit, sciat censuram[u] [v] huius sedis cum omnibus membris suis sibi non deesse ventu<VD38, f. 58rb>ram et[w], sicut egerit, ita recipiet[x]. Si bene bene, si grave grave, si pessime pessime, quoniam dignus est operarius mercede[y] sua.

---

71 x hi *fehlt E97;* omnes *S105* | y qui aliter *korr. aus* qualiter *V630;* qualiter *Bcan4; P102* | z gerint *P102* **72** a cognoverunt *korr. aus* cognoverint *P102* **74** b iudicet *P9629* **80** c *am Rande* definitis *VD38* | d discretis *SG670; S105* | e *am Rande* habentes *VD38* **81** f *interlinear* excellentiam *VD38* | g pacem *I83; SG670; Bcan4; S105;* apicem *korr. aus* pacem *BII13* | h discernimus *I83; Bcan4; decernimus korr. aus discernimus BII13;* **83** i *am Rande* N *SG670* **84** j aut a *korr. aus* aut *BII13* | k a *fehlt I83; Bcan4* | l sede pulsum *korr. aus* se depulsum *VD38* | m excommunicare *korr. aus* excommnicare *P9629* **85** n diiudicare *I83; SG670; Bcan4; BII13; S105* | o *interlinear* ut *VD38* | p quod *V630; P9629* **86** q expoliari *korr. aus* expoliare *S105* | r exspoliari possit *korr. aus* exspoliari *V630* **87** s autem] autem autem *E97* | t facere *korr. aus* dicere *SG670;* dicere *S105* | u *am Rande* iudicium *VD38* **88** v scensuram *S105* **89** w ut *SG670; S105* **90** x recipiat *I83; SG670; Bcan4; S105;* recipiaet *korr. aus* recipiat *BII13* **91** y merce *I83;* mercede *korr. aus* merce *BII13*

79–80 His…gerentes] Cass. hist. trip. IV. 15. **83–85** ut…praesumat] Ben. III. 153. Cf. Sixt. II. pp.6, Iul.12. (Praef. 6, Steph. 6, Fel. II. pp. 12. iv.). **85–86** quia…nudatus] Ennod. lib. apol. (p. 337.) aut Ben. add. III. 8. Cf. Sixt. II. pp. 6, Euseb. 12, Iul. 12, Syn. V. Symm., Ioh. I. ep. 1.

79–89 His…58rbram]‡ **Coll. trip. A 5,5** (*Rubrik*: Expoliatum suis rebus episcopus non excommunicet; 87 agere praesumpserit] presumpserit agere) **79–91** His…sua]‡ **Burchard I,143**; **Bonizo III,57**. **79–109** His…munera]‡ **Coll. Ans. ded. III,146**. **86–89** Si…58rbram]‡ **Bonizo IV,53** (30: autem] vero) (s. auch 44-47; 49-61; 63-69).

Nos, fratres, nullum perdere volumus, sed ipse[z] se perdit, qui[a] pia[b] considerata a<I83, f. 64vb>vertit[c] [d], et[e] qui[f] apostolorum et huius sanctae sedis decreta libenter violat[g] [h].

I83: De consolatione episcoporum ut universaliter et invicem subveniant

Sed[i] et[j] nunc, fratres, commendamus vos[k] omnes domino et verbo gratiae eius, qui potest perficere et dare hereditatem vobis cum omnibus sanctis. Ipse autem deus pacis et consolationis det vobis <SG670, p. 107b> idipsum[l] sapere[m] in[n] alterutrum, ut vobis invicem succurratis et non sitis divisi[o], ut unanimes uno ore et[p] uno corde honorificemus <S105, f. 42v> eum[q] in concordiam[r] [s] et consolationem[t] fratrum, qui potens est confirmare nos secundum evangelium eius, iuxta revelationem mysterii aeterni[u] temporibus[v] scilicet perpetuis[w], quibus vobis futurorum gaudiorum largienda[x] [y] sunt munera.

Data VIIII[z] Kal. Aprilis[a] Adriano et Vero[b] cc[c]. conss. O93, f. 11va; V630, f. 31va; N442, f. 31rb; I83, f. 64vb; VD38, f. 58rb; SG670, p. 107b; P9629, f. 7r; Bcan4, f. 57v; E97, f. 33rb; P102; BII13, f. 54rb; S105, f. 42v

---

92 z ipse se *korr. aus* ipse *S105* **93** a quia *V630* | b pie *VD38; SG670; P102; S105; piae korr. aus pia P9629; pie korr. aus pro pia BII13* | c *am Rande* repellit contemnit *VD38* | d avertat *VD38* **94** e et qui] Qui et *SG670; S105* | f quia *P102* **95** g *am Rande* corrumpit *VD38* | h violat *korr. aus* volat *P9629* **98** i *am Rande* Nota *I83* | j et *fehlt V630* | k vos omnes] omnes vos *P9629; E97* **102** l idipsum sapere *korr. aus* idipsum *V630;* idipsum sapere *fehlt BII13* | m sapere] det vobis *O93; N442; I83; Bcan4; sapere korr. aus sapere det vobis SG670; sapere det vobis S105* | n *am Rande* in invicem *VD38* **103** o divisi ut *korr. aus* divisi *P102* **104** p et *fehlt Bcan4* **105** q deum *SG670; S105* | r concordiam *korr. aus* cordiam *P9629* | s concordiam et consolationem] concordia et consolatione *VD38; SG670; P102; S105* | t consationu *P9629* **107** u aeternis *korr. aus* aeterni *P102* v temporis *I83; Bcan4; temporibus korr. aus temporis BII13* **108** w perpetuus *Bcan4* **109** x *am Rande* tribuenda *VD38* | y largienda *korr. aus* largiendi *VD38* **110** z VIII *VD38* | a IUN. *SG670;* Aprilis *fehlt S105* | b Vero] vero v. *korr. aus* Vero *SG670* | c claris *SG670*

---

92 Nos…volumus] Coelest. I. ep. ad Vener, pr. (H. no. 33). Cf. Melc. 1. **98–109** Sed…munera] Martin. I. ep. encycl. (Mansi 10, 1182). Cf. Lib. 2, Dam. 23. **110 110** Data…conss] Nota consul. desumta ex Xysti vit. c. 1. in libr. pontif.